

TARİHİ SÜREÇTE KOSOVA

Zeynel LEVENT*

ÖZET

21'inci yüzyılda başka bir devletten kopan ve bu ayrılma sonrası bağımsızlığı uluslararası arenada kabul gören ender ülkelerden biri olan Kosova, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC)'nin bağımsızlığının Türkiye Cumhuriyeti dışındaki ülkeler tarafından tanınmasından, Suriye'de yaşanan iç savaşın sona erdirilme şekli ve sonrasında kurulabilecek siyasi yapıya kadar birçok hususta bir rol model olarak gösterilmeye başlanmıştır. 17 Şubat 2008 tarihinde bağımsızlığını ilan eden ve hâlihazırda 95 (doksan beş) ülke tarafından tanınan Kosova Cumhuriyeti'ni farklı kılan en temel unsur; Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO)'nün Birleşmiş Milletler (BM)'den yetki almaksızın başlattığı hava harekâtını takip eden olaylar silsilesi sonrasında bugünkü statüsüne ulaşmış olmasıdır. NATO, yapmış olduğu askeri müdahalenin haklılığını savunmak için; Kosova'da yaşanan acılara son vermek, Doğu Avrupa'da istikrarı sağlamak ve NATO'nun güvenilirliğini artırmak gibi gerekçeler öne sürmüştür. Ancak buradaki asıl amacın, Rusya ve Çin gibi Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi (BMGK) daimi üyelerinin vetosunun önüne geçmek olduğu değerlendirilmektedir.

“Tarihi Süreçte Kosova” adlı çalışma literatür taraması şeklinde gerçekleştirilmiş olup, Türkçe ve İngilizce basılı kaynakların yanı sıra elektronik erişim kaynaklarından da istifade edilmiş, nitel ve nicel araştırma teknikleri birlikte kullanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kosova, Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO), Birleşmiş Milletler (BM), Bağımsızlık, Tanıma.

KOSOVO IN THE HISTORICAL PROCESS

ABSTRACT

Kosovo, who cut off relations with another government in the 21st century and is one of the exceptional countries whose independence gained acceptance in the international arena, is began to be shown as a role model in many respects from

---

* Hava Kuvvetleri Komutanlığı, zeynellevent@mynet.com

the recognition of the independence of Turkish Republic of Northern Cyprus (TRNC) by the countries other than Turkey to the way of terminating the civil war in Syria and the political structure that can be formed after the civil war. The key factor that makes The Republic of Kosovo, who declared its independence on 17 February 2008 and is recognized currently by 95 (ninety five) countries, different from the other countries is its reaching today's status after the sequence of events following the air operations that the North Atlantic Treaty Organization (NATO) launched without receiving an authorization approval from the United Nations (UN). In order to justify the military intervention it made, NATO put forward reasons such as putting an end to the misery in Kosovo, providing stability in the Eastern Europe and increasing the credibility of NATO. However, it is assessed that the primary objective is preventing the veto of the standing members of the United Nations Security Council (UNSC) such as Russia and China.

The study named "Kosovo in the Historical Process" was carried out in the way of literature review, and in addition to printed Turkish and English references electronic access resources was also used, quantitative and qualitative research techniques was used together.

Key Words: Kosovo, North Atlantic Treaty Organization (NATO), United Nations (UN), Independence, Recognition.

Giriş

21'inci yüzyılda başka bir devletten kopan ve bu kopuş sonrası bağımsızlığı diğer ülkelerce kabul gören ender örneklerden biri olmasının yanı sıra, sahip olunan tarihsel bağlar nedeniyle bu makalede Kosova'nın bağımsızlık süreci mercek altına yatırılmıştır.

Aslında bir savunma örgütü olarak kurulan Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO), 24 Mart 1999 tarihinde başlattığı hava harekâtı ile Kosova halkına Sırp tarafından uygulanan mezalimin son bulmasını sağlamakla kalmamış, Kosova'ya yeni bir statü kazandırmıştır. Bu bağlamda, bugün dünya üzerinde doksan beş ülke tarafından bağımsız bir ülke olarak tanınan Kosova'nın bağımsızlık sürecinin en önemli aktörlerinden birinin NATO olduğu tartışma götürmez bir gerçektir. Ancak, NATO müdahalesinin Romalı Şair Terentius'un* "Ben insanım, insanla ilgili olan hiçbir şeye kayıtsız kalamam."¹ şeklindeki idealist yaklaşımdan mı, yoksa NATO içindeki

* M.Ö. 190-159 yılları arasında yaşayan Terentius'un bu ifadesinin orijinali "Homo sum: humani nihil a me alienum puto"dur.

¹ Münci Kapani, **İnsan Haklarının Uluslararası Boyutları**, 2. Baskı, Ankara, Bilgi Yayınevi, 1991, s. 1.

en etkin aktör olan ABD'nin kişisel kaygılarından mı kaynaklandığı bugün bile tartışılmaktadır.

NATO müdahalesinden yalnızca birkaç yıl önce kaleme alınan “Eski ve Yeni Diplomasi” adlı eserde; “19. yüzyılda diplomatik güç ve onur kazanmanın başlıca yolu savaş kazanmaktı; ancak, günümüzde savaştaki güç, yerini büyük ölçüde barıştaki güce bırakmıştır.” ifadesine yer verilmiştir.² Fakat Balkanlar'da yaşanan gelişmeler, bu ifadelerle büyük oranda çelişmekte ve savaşın anlaşmazlıkların çözümünde hâlâ en hızlı ve en etkili yöntem olduğu kanısını uyandırmaktadır.

Makalenin sorunsalını; Birleşmiş Milletler kararı olmaksızın 24 Mart 1999 tarihinde Sırbistan'a yapılan NATO müdahalesinin gerekçeleri ve bu müdahalenin uluslar arası hukuka uygunluğu, Balkanlar'daki Amerika Birleşik Devletleri (ABD), Rusya Federasyonu (RF) ve Avrupa Birliği (AB) çekişmesi ile köklü tarihi bağlara sahip olduğumuz Balkan coğrafyasındaki önemli gelişmeler karşısında Türkiye'nin takip ettiği siyaset oluşturmaktadır.

“Tarihi Süreçte Kosova” adlı makalede ele alınan konular tarih çatısı altında, uluslar arası ilişkiler, siyaset bilimi ve hukuk gibi geniş bir yelpazeyi içermektedir.

Tarihte Kosova

Arnavut tarihçileri, “İlirler” olarak bilinen atalarının antik dönemde Kosova'da yaşadıklarını ve Sırp'ların bu bölgeyi sonradan işgal ettiklerini savunmakta, dolayısıyla Kosova'yı kendi tarihlerinin bir parçası olarak kabul etmektedirler. Sırp tarihçileri ise, Sırp Ortodoks Kilisesinin 1219 yılında Kosova'nın İpek kenti yakınlarında kurulmuş olması gibi dini motifler nedeniyle kendilerini Kosova'nın mirasçıları olarak görmektedirler.³

Yapılacak literatür taraması sonrasında, günümüz Arnavutlarının antik İliryalılar'ın torunları oldukları ve Bronz Çağı'ndan beri, bugün yaşadıkları topraklarda yerleşik oldukları tezini destekleyecek çok sayıda bulguya ulaşılabilir. Doğan Tılıç'a göre Kosova, tarihsel olarak Arnavutların vatanıdır ve Slavlar yaşadıkları topraklardan harekete

² Hüner Tuncer, *Eski ve Yeni Diplomasi*, 2. Baskı, Ankara, Ümit Yayıncılık, 1995, s. 12.

³ Fatih Tosun, *Uluslararası Hukukta Kuvvet Kullanımı, Yeni Devlet Oluşumu: Kosova ve KKTC/GKRY Örnekleri*, Harp Akademileri Komutanlığı Stratejik Araştırmalar Enstitüsü Harp/Harekât Hukuku Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2009, s. 21.

geçip Adriyatik kıyılarına doğru yola çıkmadan çok önce de, bugünkü Kosova toprakları üzerinde Arnavutların ataları olan İliryalılar yaşamaktadır. Nitekim, Romenler M.Ö. III. yüzyılda Balkanlar'da yayılmaya başladıklarında, karşılarında İliya kabilelerini bulmuşlardır. Slavların Balkanlar'da görünüşü ise IV. yüzyılın sonlarına rastlamaktadır. Slavlar, bugünkü Polonya ve Ukrayna toprakları olan anavatanlarından güneye doğru inerek bölgeye gelmişler ve VII. yüzyıldan itibaren Kosova, Karadağ ve Bosna'ya yerleşmişlerdir.⁴ Barbara Jelavich, Slav kökenli bir halk olan Sırların Balkanlara M.S. VII. yüzyılda geldiğini ve VIII. yüzyıldan XII. yüzyıla kadar Bulgarların ve Bizanslıların yönetimi altındaki topraklarda yaşadıklarını aktarmaktadır.⁵ Noel Malcolm ise, Slav kabilelerinden oluşan büyük bir topluluğun M.S. V. ve VI. yüzyıllarda, Tuna'nın kuzeyinde kalan Orta Avrupa topraklarını istila ettiklerini ifade etmektedir. Yani Sırlar, esas olarak Çek toprakları ile Saksonya'da, Hırvatlar ise Bavyera, Slovakya ve Güney Polonya'da üslenmiştir. Dolayısıyla Kosova ve çevresi, Sırların iddia ettiği gibi "Sırların bilinen en eski yurdu" değildir.⁶

Sırların Kosova bölgesine geldikten sonraki sürece ilişkin Sırp tarihçilerin iddiaları da gerçekleri yansıtmamaktadır. Ortaçağ'da Kosova, sanki en başından beri bir Sırp yurdu olmuşçasına, "Sırların beşiği" gibi genel terimlerle anılmıştır; oysa gerçek bundan çok farklıdır. Sırların Balkanlara gelişi ile 1450'lerden sonra bölgenin Osmanlı egemenliği altına girmesi arasında 800 yıllık bir dönem vardır. Bu 800 yıldan yalnızca son 250 yıllık dönem, yani bütün sürenin üçte birinden daha azı Sırp yönetimi altında geçmiştir. Bulgar Hunları ve Çarları, 850'lerden başlayıp XI. yüzyıl başlarına kadar Kosova'yı ellerinde tutmuşlar, XII.yüzyılın son dönemlerine kadar da bölgeye Bizans İmparatorları hâkim olmuşlardır.⁷

⁴ L.Doğan Tılıç, **Milliyetçiliğin Pençesindeki Kartal: Kosova**, 1. Baskı, Ankara, Ümit Yayıncılık, 1999, ss. 72-73.

⁵ Barbara Jelavich, **Balkan Tarihi (I. Cilt): 18'inci ve 19'uncu Yüzyıl**, 1. Baskı, İstanbul, Küre Yayınları, 2006, s. 19.

⁶ Noel Malcolm, **Kosova: Balkanları Anlamak İçin**, Çev. Özden Arıkan, 1. Baskı, İstanbul, Sabah Kitapçılık, 1999, s. 47.

⁷ Malcolm, **a.g.e.**, s. 68.

Sırp Milliyetçisinin Temelleri: Kosova Savaşı

Türk tarihi açısından Kosova denilince akla ilk gelen olay, 28 Haziran 1389 tarihli I. Kosova Savaşı'dır. Priştine'nin birkaç kilometre kuzeybatısına düşen Lab (Llap) ile Sitnica ırmaklarının birleştiği yerde bulunan Gölovası'nda yapılan savaşta Osmanlı ordusu, Sırp Prens Lazar Hrebelyanoviç komutasındaki Hıristiyan ittifakını mağlup etmiştir.

Tılıç, Sırp milliyetçiliği ve totaliterizminin köklerinin yabancı işgalcilere karşı yüzyıllardır sürdürülen şiddete dayalı bir mücadele çizgisinde gizli olduğunu ve Sırp'ların "Büyük Sırbistan" hayallerinin de XIV. yüzyıla kadar uzandığını belirtmektedir. 1389'da Kosova'da Türklere karşı verdikleri meydan muharebesi bu hayaller açısından son derece önemli bir olaydır. Sırp'lar açısından Kosova Savaşı, sonraki 500 yılı Osmanlı yönetimi altında yaşamalarına yol açan bir yenilgi olmasına karşın; onlar Kosova'yı işgalci despota karşı büyük bir direnişin sembolü olarak görmektedirler. Sırp milli kimliğinin oluşmasında bu yenilginin etkisi büyüktür ve Sırp'lar hâlâ Kosova Meydan Muharebesi'nin yıldönümü olan 28 Haziran'ı "Sırbistan Ulusal Günü" olarak kutlamaktadırlar. Nesiller boyunca milli kimliklerini Kosova efsaneleri anlatarak beslemeleri şizofrenik bir durum gibi görünse de, Kosova'daki büyük yenilgilerinden kahramanlık öyküleri yaratmayı becerip milliyetçiliklerini yenilgi, ezilmişlik ve acı üzerinden yükseltmişlerdir.⁸ Kosova Savaşı'nın hikâyesi, Sırp kimliği için bir toteme ya da tılsım dönüşmüştür. Öyle ki bunun Sırp tarihindeki yeri, başka hiçbir olayınki ile karşılaştırılmaz. İdeolojik anlamlarla yüklü olan bu hikâyeden "Kosova mitosu" diye söz etmek, içeriğinin tümüyle yanlış olduğu anlamına gelmez; daha çok hikâyenin nasıl bir tılsım işlevi yüklenmiş olduğunu ifade eder.⁹

Kosova Savaşı sonrası tam 523 yıl boyunca Osmanlı İmparatorluğu'nun bir parçası olarak kalan Kosova, Balkan Savaşı ile birlikte 1912 yılında Sırp yönetimi altına girmiştir. Ancak Kosova'ya hâkim olduktan sonraki dönem de dâhil olmak üzere, Kosova Savaşı'ndaki yenilginin Sırp'ların bilinçaltında hep bir yara olarak

⁸ Tılıç, a.g.e., s. 80.

⁹ Malcolm, a.g.e., s. 87.

kaldığı ve bu nedenle Sırların gözünde Kosova'ya ayrı bir önem kazandırdığı yorumun ötesindedir.

Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyeti Dönemi

Balkan Savaşı sırasında Sırp ordusunca bütün Kosova işgal edilmiş ve 30 Mayıs 1913 tarihli Londra Anlaşması'yla Kosova vilayeti Sırbistan'a bırakılmıştır. Balkan Savaşı'nda Kosova vilayetindeki Sırların etkisiyle Arnavutlar ile Türkler göçe zorlanmış, Makedonya ve Kosova civarından İzmir'e gelen göçmen sayısı 1913'te 10.000'e ulaşmıştır.¹⁰ Kosova, I. Dünya Savaşı'ndan sonra Sırp-Hırvat-Sloven Krallığı olarak kurulan, 1929 yılında Yugoslavya ve II. Dünya Savaşı'ndan sonra da Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyeti (YSFC) adını alan ülkenin sınırları içinde kalmıştır.¹¹ Adel Safty bu dönemde Sırp-Hırvat-Sloven Krallığı'nın bünyesinde etnik azınlık olarak; Arnavut, Boşnak (Müslüman), Türk, İtalyan, Alman, Romen ve Yahudileri barındırdığını ifade etmektedir.¹²

1963 yılında Kosova "özerk bölge" statüsü kazanmış, 1968 yılına gelindiğinde ise Arnavutların daha fazla hak ve özgürlük amacıyla Kosova'da başlattıkları gösteri ve ayaklanmalar sonucunda Kosovalı Arnavutlar kendi dillerinde eğitim, kendi üniversitelerine sahip olma gibi bazı haklar elde etmişlerdir. 1974 Anayasası ile bu haklar daha da geliştirilmiş ve Kosova, Arnavutluk'la kültürel ilişkiler kurma, Federasyon bayrağının yanına kendi bayrağını çekme, Sırbistan'ın Kosova ile ilgili alacağı kararları veto edebilme ve Başkanlık Konseyi'nde temsil edilme gibi çok geniş bir özerk statüye sahip olmuştur.

II. Dünya Savaşı ile başlayıp Josip Broz Tito'nun ölümüne kadar geçen süreçte Yugoslavya aynı sistem ve aynı sınırlar içinde yönetilmiştir. İlhan Uzgel, bu süreçte Yugoslav sisteminin, kendisini oluşturan altı Cumhuriyet¹³ ile Sırbistan içindeki iki özerk bölgeye¹⁴

¹⁰ Silahlı Kuvvetler Dergisi, **Barışın Güvencesi Mehmetçik Kosova'da**, Ankara, Genelkurmay Personel Başkanlığı Askeri Tarih ve Stratejik Etüt (ATASE) Daire Başkanlığı Yayınları, 412. Sayı, Nisan 2012, s. 18.

¹¹ İlhan Uzgel, "Balkanlarla İlişkiler", **Türk Dış Politikası (II. Cilt: 1980-2001)**, ed.Baskın Oran, 12. Baskı, İstanbul, İletişim Yayınları, 2010, s. 482.

¹² Adel Safty, **Democracy and Governance "The Global advance of Democracy"**, 1. Baskı, İstanbul, Bahçeşehir Üniversitesi yayınları, 2003, s. 151.

¹³ Sırbistan, Hırvatistan, Slovenya, Bosna-Hersek, Makedonya, Karadağ.

¹⁴ Kosova ve Voyvodina.

geniş haklar tanıyarak adem-i merkeziyetçi bir yapıyı benimsediğini aktarmaktadır. Ancak bu aşırı özerk yapılanma, bir Yugoslav Birliği yaratmak yerine, her bir Cumhuriyet'in kendi ulus devletlerini kurmalarına yol açarak Yugoslavya'nın dağılma nedenlerinden birini oluşturmuştur.¹⁵

Yugoslavya Federasyonu içinde yüzde 35-36'luk oranları ile en büyük etnik grup olan Sırp lar arasında Birliği baştan beri Sırp hegemonyasının aracı haline getirme eğiliminde olan bir kesim, Tito'nun ölümünden sonra çalışmalarına hız vermiş ve 1985 yılında hazırlanan memorandum, Federal Yugoslavya'ya karşı Sırp niyetinin en açık ifade edildiği belge olmuştur. Milliyetçi bir Sırp bakış açısının ürünü olan belge, Tito'nun Federal Yugoslavyasına; "1945'ten beri bütün federal hükümetlerin Hırvatistan ve Slovenya lehine ekonomik politikalar uygulayıp Sırbistan'a karşı ekonomik ayrımcılık yapıldığı, Sırbistan'ın Tito tarafından üçe bölünerek, içinde Kosova ve Voyvodina özerk bölgelerinin oluşturulmasının Sırbistan'a yönelik büyük bir haksızlık olduğu ve Arnavut ayrılıkçıların, Sırp olmayan Cumhuriyetlerin de desteği ile Kosova'da sistematik bir anti-Sırp politika izlemekte oldukları" şeklinde eleştiriler getirmiştir. Nitekim bu eleştiriler Miloseviç'in izlediği politikaların teorik temelini oluşturmuş ve Miloseviç'in milliyetçi politikasının ilk uygulama alanı da Kosova olmuştur.¹⁶ Miloseviç, 1989'da Kosova ve Voyvodina'nın özerkliklerini kaldırıp, Karadağ'ın yönetimini de kendisine bağlayarak Yugoslav sistemindeki yönetsel ağırlığını artırmıştır.¹⁷ Bu bölgelerin özerkliğinin kaldırılması Hırvatistan ve Slovenya tarafından sert şekilde protesto edilmiş ve bundan böyle bu iki ülke ile Sırbistan arasındaki çekişmeler artmış ve söz konusu özerkliklerin kaldırılması YSFC'nin dağılma sürecini hızlandırmıştır.¹⁸

25 Haziran 1991'de Slovenya ve Hırvatistan'ın bağımsızlık ilanlarını Makedonya ile Bosna-Hersek'in bağımsızlık ilanları takip etmiş ve Nisan 1992'den itibaren Yugoslavya, Sırbistan ile Karadağ'dan oluşan; ama Sırbistan'ın denetiminde olan bir federasyon

¹⁵ Uzgel, **a.g.m.**, s. 482.

¹⁶ Tiliç, **a.g.e.**, ss. 103-104.

¹⁷ Tosun, **a.g.t.**, s. 23.

¹⁸ Emir Türkoğlu, "Kosova Arnavutlarının Milliyetçiliği", **Balkan Diplomasisi**, der.Ömer E.Lütem, Birgül Demirtaş Coşkun, Ankara, ASAM Yayınları, 2001, s. 115.

haline gelmiştir.¹⁹ Brzezinski'nin ifadesiyle, dünyanın toprak bakımından en büyük devletlerinin dağılması, Avrasya'nın tam ortasında bir "kara delik" yaratmış ve sanki jeopolitikacıların "kalp bölgesi" haritadan aniden sökülüp atılmış,²⁰ John Lewis Gaddis'in "uzun barış" olarak tanımladığı II.Dünya Savaşı sonrasında başlayan siyasal nedenli kitlesel ölümlerin yaşanmadığı süreç son bulmuştur.²¹

Donald Puchala'nın ifade ettiği gibi, İmparatorluklar doğaları gereği siyasi olarak istikrarsızdır. Çünkü bağımlı birimler her zaman daha fazla bağımsızlığı tercih eder ve bu tür birimlerdeki muhalif seçkinler fırsat yakaladıklarında daha fazla bağımsızlık kazanmak için harekete geçer. Bu anlamda İmparatorluklar çökmez; daha ziyade dağılırlar. Bu bazen olağanüstü şekilde hızlı olursa da, genelde çok yavaş olur.²² İşte Yugoslavya'nın tarih sahnesinden silinmesi de Puchala'yı doğrulayacak tarzda "dağılma" şeklinde olmuştur.

Kosova Gerçeği ve Kosova Kurtuluş Ordusu

Kosova sorununun temelinde, Yugoslavya içinde kültürel ve etnik olarak farklılık arz eden bir topluluğun ülkede hâkim sınıfı oluşturan Sırp karışında bağımsız bir ulus devlet olma arzusu yatmaktadır. Sorunu derinleştiren şey ise, özellikle Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle birlikte Kosova Arnavutlarının "ulus devlet" yönündeki artan taleplerini görmezlikten gelen Slobodan Miloseviç ile birlikte etnik farklılığın imhasına dönüşen milliyetçi Sırp politikalarıdır. Avrupa Birliği (AB) yetkilileri de, Kosova krizinin nedeninin Slobodan Miloşeviç'in 1989 yılında Kosova'nın özerkliğini anayasaya aykırı biçimde feshetmesi olduğunu ifade etmişlerdir.²³ Serge Audier "Cumhuriyet Kuramları" adlı kitabında, Taylor'un "Her ulus, mutlak surette devlete dönüşmek zorunda değildir. Komünöterlerin farklılığına açık ve aralarında bir dayanışma oluşturmak isteyen 'çoğulcu bir yurtseverliği' ön plana çıkarılması gerekir." ifadesine yer vermektedir. Dolayısıyla "tanıma" siyaseti siyasal topluluğun bütünlüğü için bir

¹⁹ Uzgel, a.g.m., s. 491.

²⁰ Zbigniew Brzezinski, **Büyük Satranç Tahtası, Amerika'nın Küresel Üstünlüğü ve Bunun Stratejik Gereklilikleri**, 1. Baskı, İstanbul, İnkılâp Kitabevi, 2005, s. 127.

²¹ Toktamış Ateş, **ABD Dış Politikasında Yeni Yönelimler ve Dünya**, 1. Baskı, Ankara, Ümit Yayıncılık, 2004, s. 46.

²² Donald Puchala, **The History of The Future of International Relations, Ethics and International Affairs**, 1. Baskı, New York, Columbia University Press, 1994, s. 193.

²³ Olli Rehn, **Avrupa'nın Gelecek Sınırları**, çev.Onur Şen, Hasan Kaya, 1. Baskı, İstanbul, 1001 Kitap, 2007, s.117.

tehdit oluşturmaz; toplumun çimentosunu oluşturur.²⁴ Farklılıklara yönelik gerçekleşen bu milliyetçi Sırp baskısı, “Kosovalılık” kimliğini daha da derinleştirmiş ve Kosovalılar açısından “bağımsızlık” zamanla tek çözüm olarak görülmeye başlanmıştır.²⁵

Arnavut milliyetçiliğinin gelişmeye devam etmesinde, Kosova’nın ekonomik açıdan Yugoslavya’nın en geri bölgesi olmasının etkisi de yadsınamaz. 1984’te Kosova’da işsizlik oranı yüzde 29,1 iken; ülke genelinde yüzde 12,7 ve Slovenya’da ise yalnızca yüzde 1,8’dir.²⁶ Madenler açısından çok zengin olan Kosova’ya büyük endüstriyel yatırımlar yapmak yerine, bölgeyi ülkenin diğer yörelerine hammadde sağlayan bir kaynak olarak kullanmaya yönelinmiş, zaten var olan bölgesel dengesizlik daha da büyümüştür.

Kosovalılar, Sırbistan’ın tutumuna tepki olarak 1991 yılında “Kosova Cumhuriyeti”ni ilan etmişler ve Kosova’da 1992’de uluslararası kuruluşların gözlemci olarak katıldığı; ancak uluslararası alanda tanınmayan bir referandum düzenlenmiştir. Halkın yüzde 87’sinin katıldığı referandumda Kosovalıların tamamına yakını bağımsızlık yönünde oy kullanmıştır. Kosovalılar bu şekilde devlet içinde devlet ilan etmiş, Sırbistan’dan tamamen bağımsız olarak faaliyet gösteren eğitim, sağlık, vergi sistemi vb. paralel kurumlarını geliştirmiş; ancak uluslararası topluma yapılan bağımsızlık çağrılarında o tarihte yalnızca Arnavutluk olumlu yanıt vermiştir. Soruna demokratik yollarla çözüm bulunulamaması üzerine 1998 yılından itibaren Kosova Kurtuluş Ordusu (KKO) silahlı mücadeleye girişmiş; karşılığında da Miloseviç liderliğindeki Sırp, Arnavutlara karşı etnik temizlik harekâtı başlatmış, uluslararası aktörler ise olup bitenleri seyretmekle yetinmiştir. Temelleri 1996 yılında atılan ve 1997-1998 yılları arasında Kosova politikasının şekillenmesinde önemli rol oynayan KKO ya da yaygın olarak kullanılan UÇK kısaltmasına temel alınan Arnavutçasıyla “Ushtria Clirimtare Kosoves” savaş koşullarında Arnavutların neredeyse tek temsilcisi olmuştur.²⁷

²⁴ Serge Audier, **Cumhuriyet Kuramları**, çev. İsmail Yerguz, 1. Baskı, İstanbul, İletişim Yayınları, 2006, s. 125.

²⁵ Kemal İnat, Burhanettin Duran, Muhittin Ataman, **Dünya Çatışmaları: Çatışma Bölgeleri ve Konuları (I. Cilt)**, 3. Baskı, Ankara, Nobel Yayın Dağıtım, 2010, s. 751.

²⁶ Tılıç, a.g.e., s. 94.

²⁷ Tılıç, a.g.e., s. 117.

NATO'nun kara harekâtını göze almakta zorlanması, bu arada da hava harekâtı ile arzulanan sonucun alınamayacağı inancının yaygınlaşması, hem ABD'nin hem de NATO'nun UÇK'yı karada koçbaşı işlevi görecektir bir askeri güç olarak değerlendirmeye başlamasını gerektirmiştir. Bir kara operasyonunda NATO'nun askeri kaybını en aza indirmek ve Sırlara zaiyat verdimek için UÇK'ya duyulan gereksinim arttıkça, bu örgüte yönelik her türden dış destek de artmıştır.²⁸

NATO Müdahalesi

NATO kaynaklarına göre, Kosova'da Mayıs 1999 sonuna kadar 5.000 Arnavut öldürülmüş, 1,5 milyon Arnavut ise evsiz kalmıştır.²⁹ Bu süreçte Kosova'da yaşananlara uluslararası toplum tarafından tepkisiz kalınmasının nedeni olarak 1975 Helsinki Sözleşmesi'nin "taraf devletlerin birbirlerinin toprak bütünlüğüne saygı göstermesi" ilkesi gösterilmiş; ancak Kosova sorununda son çare olarak görülen barış görüşmelerinde hiçbir ilerleme kaydedilememesi ve Sırların, Batı'nın tüm uyarılarına rağmen anlaşmaya yanaşmaması üzerine NATO, tek taraflı olarak aldığı kararla 24 Mart 1999'da hava harekâtını başlatmıştır. Aslında bir savunma örgütü olan NATO, BM'den yetki almaksızın başlattığı harekâtın haklılığını savunmak için; Kosova'da yaşanan acılara son vermek, Doğu Avrupa'da istikrarı sağlamak ve NATO'nun güvenilirliğini artırmak gibi gerekçeler sunmuştur. Ancak buradaki asıl amacın, Rusya ve Çin gibi Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi (BMGK) daimi üyelerinin vetosunun önüne geçmek olduğu değerlendirilmektedir. Nitekim NATO harekâtının başladığı gün acilen toplanan BMGK'da Rusya, Çin ve Hindistan müdahalenin BM hükümlerine aykırı olduğunu ifade etmişlerdir.

Uluslararası İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 2. maddesi insan haklarının korunması amacıyla da olsa; "özü itibariyle bir devletin ulusal yetki alanına giren konulara karışılmayacağı" ilkesini getirmekte ve böylece devletlerin egemenlik haklarını saklı tutmaktadır. Bugün giderek yaygınlaşan görüşe göre ise, uluslararası hukukun veya anlaşmaların kapsamına giren konular, devletlerin özel

²⁸ Tılıç, a.g.e., s. 123.

²⁹ Türkoğlu, a.g.m., s. 125.

yetki alanının (iç hukukunun) içinde sayılmamakta, dolayısıyla, bu konularda belli kurallara uyulmaması durumunda diğer devletler tarafından yapılacak girişimler bir devletin iç işlerine karışma olarak nitelendirilmemektedir.³⁰

Konuyu farklı bir açıdan değerlendiren Profesör Immanuel Wallerstein'e göre, ABD/NATO'nun petrolü olmayan Kosova'ya müdahalesinin iki temel politik nedeni vardır. Bunlardan birincisi, ABD'nin hızla artan askeri harcamalarının meşrulaştırılması, diğeri de Avrupa'nın ABD yörüngesinden daha fazla uzaklaşmasının engellenmesidir. Profesör A.G. Frank da, Kosova operasyonunun nedenlerinin ahlâki değil; politik olduğu konusunda Wallerstein'la hemfikirdir. Frank, ABD'nin uluslararası stratejik hedeflerine uygun düşen NATO harekâtının dünyaya "patron"un kim olduğunu gösterdiğini, ABD'nin bir süredir sistemli bir şekilde BM'yi devre dışı bıraktığını ve böylece NATO'yu kendi aracı haline getirmeye çabaladığını ileri sürmektedir.³¹ Bununla birlikte ABD'nin, Avrupa'nın göbeğinde yaşanan yeni bir sorunla daha AB'nin baş edememiş olmasından memnun olduğunu iddia edenler hiç de az değildir. En azından bir süre daha Balkanlarda veya dünyanın başka yerlerinde tehlikeli istikrarsızlıkların varlığı, bunlarla baş edebilecek başka bir gücün bulunmadığı günümüzde, ABD'nin "kurtarıcı" olarak çağrılmasını zorunlu hale getirmekte, bu çağrılmalar ise ABD'nin hiper güç olma durumuna meşruiyet ve hukuki zemin yaratmaktadır. Rusya Federasyonu (RF) içinde bulunduğu krizden çıkmadan, Balkanlarda etkinliğini artırarak Doğu Avrupa'yı kontrol altına almak, ABD açısından önemli bir başka politik hedefdir. Sırlar ise, NATO harekâtının temel nedeninin, Amerika'nın Kafkas petrollerine giden yoldaki Slav engelini kaldırmak ve Amerikan çok uluslu şirketlerinin sahiplenemediği tek doğal kaynak olan Kosova'nın zengin kurşun ve çinko rezervlerini ele geçirmek arzusu olduğunu iddia etmektedirler.³²

Sebebi ne olursa olsun NATO'nun başlatmış olduğu hava harekâtı ile başkent Belgrad da dâhil olmak üzere ülke genelindeki hava savunma sistemleri, iletişim altyapısı, rafineriler imha edilerek

³⁰ Kapani, a.g.e., ss. 91-92.

³¹ Tiliç, a.g.e., s. 145.

³² Tiliç, a.g.e., ss.150-153.

Sırbistan barışa zorlanmış ve 9 Haziran 1999'da Makedonya'nın Kumanova kentinde imzalanan Askerî-Teknik Antlaşma ile savaş fiilen sona ermiştir. 10 Haziran'da ise BMGK, NATO'nun hava saldırısını durdurması, Yugoslav güçlerinin Kosova'dan çekilmesi, UÇK'nın silahsızlandırılması, barışçıl çözüm yollarına gidilmesi gibi hükümleri içeren 1244 sayılı kararı çıkarmıştır. Böylece Arnavut ve Sırlar arasındaki savaş sona ermiştir. Ancak, burada dikkatlerden kaçmaması gereken husus Mahir Kaynak'ın ifadesiyle, Kosova'da yaşanan sürecin Sırp-Arnavut mücadelesi değil; Rusya ve ABD arasındaki nüfuz mücadelesi olduğudur.³³

NATO operasyonlarının sona ermesi ve Sırların bölgeden çekilmesinin ardından BMGK, Kosova'da kalıcı barışın sağlanması ve korunması için "Kosova Gücü (KFOR)" adı altında Haziran 1999'da Kosova'ya çok uluslu bir askeri güç göndermiş ve Kosova Geçici Birleşmiş Milletler Yönetimi (UNMIK)³⁴ Kosova'daki görevine başlamıştır. NATO müdahalesi sonrası Kosova beş idari bölgeye ayrılmış; Priştina'da İngilizler, Gilan'da Amerikalılar, Prizren'de Almanlar ve Türkler, kuzeydeki Kosovska Mitroviçe'de Fransızlar, Kosova'nın batısındaki İpek kentinde ise İtalyanlar karargâh kurmuştur.³⁵

Balkanların Yeni Devleti: Kosova Cumhuriyeti

NATO harekâtı sonrası Kosova halkının beklentilerini Arnavut aydını Mahmut Bakali; "Bağımsız Kosova Cumhuriyeti kaçınılmaz ve önlenemez. Olsa olsa bir zaman sorunu çıkar önümüze. Hemen şimdi mi, NATO birliklerinin burada üslenip, çatışmaları durduracakları üç yılın sonunda mı, daha sonra mı? Bunu bilemem. Ama bağımsız bir Kosova Cumhuriyeti için artık geri dönüşsüz bir yola girildi. Bu salt Kosova Arnavutları için değil; bütün Balkanlar için, Sırlar için de iyidir. Eğer yeniden bir araya gelinecek ve 1945'den sonra olduğu gibi aramızda sınırlar kalkacaksa, bu ancak Avrupa Birliği içinde olacak ve bu kanımca en uygun, en sağlıklı çözüm olacak."³⁶ sözleriyle özetlemiştir.

³³ Mahir Kaynak, Emin Gürses, **Büyük Ortadoğu Projesi**, 15. Baskı, İstanbul, Timaş Yayınları, 2006, s. 76.

³⁴ United Nations Interim Administration Mission in Kosovo (UNMIK).

³⁵ Silahlı Kuvvetler Dergisi, Nisan 2012, s. 18.

³⁶ Tılıç, a.g.e., ss. 185-186.

2004 yılında BM'nin görevlendirdiği Norveç'in NATO temsilcisi Kai Eide hazırladığı raporda; "Çok etnikli bir toplumun kurulması noktasında çok az şey başarıldığını" ifade etmiş, 2005'te BM Kosova Özel Elçisi olarak atanan Martti Ahtisaari ise Mart 2007'de hazırladığı raporda; "Sırlar ve Kosovalıların hiçbir şekilde ortak noktada buluşamayacaklarını ve daha fazla görüşmenin formatı ne olursa olsun bu çıkmazı sona erdiremeyeceğini" itiraf etmiştir. Bu bağlamda, "Kosova için tek makul seçeneğin ilk dönemi uluslararası toplum tarafından denetlenen bağımsızlık" olduğu ifade edilmiş ve böylece Kosova için bağımsızlığa giden süreç perçinlenmiştir.³⁷ 10 Haziran 1999 tarih ve 1244 sayılı BMGK kararı ile kurulan UNMIK tarafından idare edilmekte iken, UNMIK bünyesinde kurulmuş olan Geçici Özyönetim Kurumları Meclisi, 17 Şubat 2008 tarihinde uluslararası toplumun desteklediği Ahtisaari Planı'na istinaden Kosova'nın bağımsızlığını ilân etmiştir.³⁸

Kosova'nın Bağımsızlığına Uluslararası Tepkiler

Kosova'yı tanıyan³⁹ ilk ülke o dönem koalisyon güçlerinin kontrolünde olan Afganistan, ikinci ülke ise ABD'dir. ABD'den sonra, ülkemizin de dâhil olduğu birçok devlet Kosova'yı resmî olarak tanımıştır.

Küresel aktörlerin Kosova'nın tanınması konusundaki tutumları mercek altına yatırıldığında; ABD'nin, yaşanan bu süreçte Kosova'nın en büyük destekçisi olduğu söylenebilir. Gerek 1999 yılında BMGK'nin müsaadesi dışında ABD inisiyatifiyle başlatılan NATO hava harekâtı, gerekse Kosova'nın bağımsızlığını ilân etmesiyle birlikte ABD tarafından hemen tanınması bu durumun en net göstergesidir. Anıl Çeçen, bir federasyon çatısı altında eyalet konumunda olmayan Kosova'nın, Sırbistan'ın toprak bütünlüğünü tanımayarak kopmasının dünya konjonktüründe yeni bir dönemin kapılarını açtığını ifade etmektedir. Çeçen'e göre Sırbistan, BM üyesi

³⁷ İnat, Duran, Ataman, **a.g.e.**, s. 763.

³⁸ Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı resmi internet sitesi (Erişim) [http://www.mfa.gov.tr/ Ana Sayfa/ Dış Politika/ Bölgeler/ Avrupa/ Kosova/ Kosova'nın Siyasi Görünümü](http://www.mfa.gov.tr/Ana_Sayfa/Dış_Politika/Bölgeler/Avrupa/Kosova/Kosova'nın_Siyasi_Görünümü), 29.07.2013.

³⁹ Uluslararası hukukta "Tanıma"; bir devletin diğer bir devletle ilişkilerine yön veren, objektif ve tamamen tanıma işlemi yapacak olan devletin takdirine kalmış bir durumdur. Tanıma tek taraflı hukuksal bir işlemdir ve tanıyan tarafa bazı hukuksal haklar ve sorumluluklar getirmektedir. Daha açık bir ifadeyle bir devleti tanıyıp tanımamaya, tanımayı yapacak olan devlet, kendi menfaatlerini göz önünde bulundurarak karar verir.

olarak uluslararası hukuka göre diğer devletler gibi toprak bütünlüğünün korunması hakkına sahip olmasına rağmen; başta ABD olmak üzere Kosova'yı tanıyan devletler bu hakkı görmezden gelerek yeni bir emsalin ortaya çıkmasına neden olmuşlardır.⁴⁰

Diğer bir küresel aktör olan AB, Kıbrıs gibi arka bahçesinde yıllarca çözüme kavuşturulamamış yeni bir sorun görmek istemediğinden önceleri Washington ile Moskova arasında Kosova konusunda bir uzlaşma arayışı içinde olmuştur. Ancak, müzakereler yoluyla Kosova'nın statüsüne dair bir çözüm yolu bulunamayınca, verilecek yeni statünün uluslararası hukuka uygunluktan ziyade; işlevsel olması gerektiği düşüncesi ABD'nin etkisiyle AB ülkeleri arasında da kabul görmüştür. Kısacası AB, Avrupa'nın göbeğinde yaşanan Kosova sorununda süreci kendisi yönetememiş ve sürecin dışında kalmamak adına ABD güdümlü bir politika izlemek zorunda kalmıştır. AB üyesi ülkelerden Kosova'nın bağımsızlığına karşı en katı duruşu sergileyenler Güney Kıbrıs Rum Kesimi (GKRY) ve Romanya olmuştur. Bunları Slovakya, Yunanistan ve İspanya izlemiştir. "Kosova halkı self-determinasyon hakkına sahip değildir" şeklinde bir açıklamada bulunan GKRY'nin tavrının nedeni; özellikle 2004 yılındaki AB üyeliğinin ardından kendisini Kıbrıs adasının ve Kıbrıs isminin yegâne sahibi olarak gördüğünden, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC)'nin tanınmasının önünü açabilecek her türlü gelişmeden duyduğu endişedir. Romanya ve Slovakya, ülkelerinde yerleşik Macarların çoğunluğu oluşturduğu bölgelerin de aynı şekilde bağımsızlığını ilân etmesinden, Moldova Rus nüfusun çoğunlukta olduğu Transdinyester Özerk Bölgesi'nin tek taraflı bağımsızlık ilan etmesinden çekindiği için, İspanya ise, Bask Bölgesi'nin bağımsızlığına örnek teşkil edeceği endişesiyle karşı çıkmıştır. Kosova'da yaşanan sürece. Kosova'nın bağımsızlığının, ülkelerinin içerisinde önemli miktarda Arnavut nüfus barındıran bölgede domino etkisi yapacağı görüşünde olan Makedonya, Bulgaristan, Yunanistan ve Karadağ da benzer tavır sergilemişlerdir.

Sırbistan, bir adım daha ileri giderek Kosova'nın bağımsızlığının uluslararası hukuka aykırı olduğu gerekçesiyle BM nezdinde girişimlerde bulunmuş, bu girişimler neticesinde BMGK, Kosova'nın

⁴⁰ Anıl Çeçen, **Kıbrıs Çıkmazı**, 2. Baskı, Ankara, Fark Yayınları, 2008, s. 233.

tek taraflı bağımsızlık ilanının uluslararası hukuka uygunluğu konusunda Uluslararası Adalet Divanı (UAD)'ndan görüş istenmesine karar vermiştir. UAD, 22 Temmuz 2010 tarihinde konuyu uluslararası hukuk, BMGK'nın 1244 sayılı kararı ve UNMIK anayasal çerçevesi açısından inceleyerek, "Kosova'nın bağımsızlığının uluslararası hukuk ihlali oluşturmadığı" sonucuna vardığını açıklamıştır.⁴¹

Kosova'nın bağımsızlığına Sırbistan'dan sonra açıkça karşı çıkan tek ülke Rusya Federasyonu (RF)'dur. Tarihi kökleri ve milliyetçi düşüncenin attığı değerler ile birlikte düşünüldüğünde, bugünkü Sırp milliyetçiliğini Ortodoks bütünleşmeciliğinden, dolayısıyla Belgrad'ın dış siyasetini Ortodoks dayanışması arayışından ayrı görmeye imkan yoktur. Bu yüzden Belgrad sürekli olarak "Majka Rusija (Rusya Ana)"nın eline bakmakta, gözlerini Ukrayna ve Beyaz Rusya'da gezdirmekte, Yunanistan'ı hep yanında görmekte, hatta geleneksel düşman bile olsa Bulgaristan'da "tarafar dindaş" aramaktadır.⁴² O tarihte RF Devlet Başkanı olan Vladimir Putin, dünyadaki dondurulmuş sorunların çözümüne yönelik evrensel ilkelerin belirlenmesi gerektiğini söylemiş ve "Kosova'ya bağımsızlık hakkı tanınırsa, Gürcistan'daki Güney Osetya ve Abhazya aynı haktan niye yararlanmasın?" sorusunu yöneltmiştir.⁴³

Ancak Rusya gibi küresel bir güç ile birlikte birçok Avrupa ülkesinin karşı çıkması bile, ABD rüzgarını arkasına alan Kosova'nın bağımsızlığını ilan etmesine ve sonrasında tanınmasına engel olamamıştır. Şubat 2013 tarihi itibarıyla Kosova'nın bağımsızlığını tanıyan ülke sayısı doksan beşe çıkmıştır.⁴⁴ Olli Rehn'in 2007'de yapmış olduğu "Kosova, ABD'nin elli birinci eyaleti değil; AB'nin gelecekteki topraklarının bir parçası olacaktır." şeklindeki açıklama ise, AB gözünde Kosova'nın yerini göstermesi açısından önemli

⁴¹ Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı resmi internet sitesi (Erişim) [http://www.mfa.gov.tr/ Ana Sayfa/ Dış Politika/ Bölgeler/ Avrupa/ Kosova/ Kosova'nın Siyasi Görünümü](http://www.mfa.gov.tr/Ana_Sayfa/Dış_Politika/Bölgeler/Avrupa/Kosova/Kosova'nın_Siyasi_Görünümü), 29.07.2013.

⁴² Osman Karatay, "Miloseviç Dönemi Yugoslav Dış Siyaseti: Başarısız Bir Mirasyedilik Olayı". **Balkan Diplomasisi**, der.Ömer E.Lütem, Birgül Demirtaş Coşkun, Ankara, ASAM Yayınları, 2001, s. 139.

⁴³ Tosun, **a.g.t.**, s. 33.

⁴⁴ Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı resmi internet sitesi (Erişim) [http://www.mfa.gov.tr/ Ana Sayfa/ Dış Politika/ Bölgeler/ Avrupa/ Kosova/ Kosova'nın Siyasi Görünümü](http://www.mfa.gov.tr/Ana_Sayfa/Dış_Politika/Bölgeler/Avrupa/Kosova/Kosova'nın_Siyasi_Görünümü), 29.07.2013.

olduğu gibi, AB'nin ABD'ye karşı henüz son sözünü söylememiş olduğunun da göstergesidir.⁴⁵

Türkiye'nin Kosova Sorununa Yaklaşımı ve Türkiye- Kosova İlişkileri

Türkiye'nin bağımsızlık öncesi Kosova sorununa bakışı Mart 1998'de Belgrat'a resmi ziyarette bulunan dönemin Dışişleri Bakanı İsmail Cem'in açıklamalarında açıkça görülebilir. Türkiye, Kosova'daki özerk yönetimin tekrar kurulmasını ve Kosovalıların haklarının tanınmasını, fakat bütün bunlar yapılırken Yugoslavya'nın toprak bütünlüğünün ve mevcut sınırlarının korunmasını önermiştir. Bosna'da olduğu gibi, bu sorunda da genelde Batılı ülkelerle, özelde de ABD ile birlikte hareket eden Türkiye'nin, Kosova'da bağımsızlık yerine özerklikten yana tavır almasının sebebi, sorunun bölgesel bir çatışmaya dönüşme potansiyelini göz önünde bulundurmuş olmasıdır. Söz konusu bağımsızlığın Makedonya'daki Arnavutlar arasında oluşturacağı etki ve bunun sonucunda Sırbistan, Yunanistan ve Bulgaristan'ın soruna müdahil olma olasılığı Türkiye'nin temel kaygısını oluşturmuştur.⁴⁶

Sürecin beklentilerden farklı gelişmesi üzerine Türkiye, 17 Şubat 2008'de bağımsızlığını ilan eden Kosova Cumhuriyeti'ni hemen ertesi gün tanımıştır. Bu çerçevede 1999'dan bu yana faaliyet göstermekte olan Priştine'deki Eşgüdüm Bürosu Büyükelçilik düzeyine yükseltilmiş, ilk Türk Büyükelçisi 21 Nisan 2009 tarihinde Priştine'de göreve başlamış, buna karşılık olarak Kosova'nın Büyükelçilik açma kararı almış olduğu ilk on ülke arasında Türkiye de yer almıştır.⁴⁷ Kosova'nın Ankara Büyükelçisi Avni Spahiu'nun ifadesiyle; Kosova ve Türkiye insanları hem kültürel hem sosyal hem de dış görünüş olarak birbirine çok fazla benzemektedir. Alışkanlıklar, mizah anlayışı hatta yemekler bile aynıdır.⁴⁸

⁴⁵ Rehn, **a.g.e.**, s.118.

⁴⁶ İnat, Duran, Ataman, **a.g.e.**, s. 766.

⁴⁷ Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı resmi internet sitesi (Erişim) [http://www.mfa.gov.tr/ Ana Sayfa/ Dış Politika/ Bölgeler/ Avrupa/ Kosova/ Türkiye-Kosova Siyasi İlişkileri](http://www.mfa.gov.tr/Ana_Sayfa/Dış_Politika/Bölgeler/Avrupa/Kosova/Türkiye-Kosova_Siyasi_İlişkileri), 01.01.2013.

⁴⁸ Mahmut Güreler, **Kosova'daki Her Evde Bir Dram Var**, Akşam Gazetesi, 13 Ocak 2013, s. 17.

Türkiye ve Kosova arasındaki ilişkilerin bu derece hızlı gelişmesinin ardındaki gerekçelerinin tarihin sayfalarında gizli olduğu söylenebilir. Kosova'nın da üzerinde konumlandığı “Balkan” sözcüğünün kökenine ait iki ayrı görüş hâkimdir. Bunlardan birincisi, “üzeri sık ormanlarla kaplı dağ” anlamına gelen Türkçe bir söz olduğunu ve önemli bir bölümü sık ormanlarla kaplı olduğu için bu bölgeye Balkan isminin Türkler tarafından verildiği; ikincisi ise, bu bölgeye Osmanlılar'dan önce gelen Kıpçak, Peçenek ve diğer Türkmen kabilelerinin, Hazar Denizi'nin doğusundaki “Balkhan Dağları”na benzeterek bu adı vermiş olabilecekleridir.⁴⁹ Kosova'nın nüfusu 1.739.825⁵⁰ kişi olup, bu nüfusun % 93'ü Arnavut, % 1'i Türk, % 1,6'sı Sırp ve yine % 1,6'sı Boşnak, % 2,8'i ise diğer olarak nitelendirilebilecek küçük gruplardan oluşmaktadır.⁵¹ 623 yıllık Osmanlı İmparatorluğu döneminde görev alan 292 Sadrazam'dan 28'i, yani yaklaşık % 10'u Arnavut kökenlidir.⁵² Bunlar arasında Tarhuncu Ahmet Paşa, Köprülü Mehmet Paşa, Köprülü Fazıl Ahmet Paşa gibi devlete büyük hizmeti olanların yanı sıra Damat Ferit Paşa gibi Türk Ulusal Kurtuluş Savaşı'na büyük zarar verenler de vardır.

Bu perspektiften bakıldığında; Türkiye-Kosova ilişkilerinin uzun bir geçmişe sahip olduğu, 1389-1912 yılları arasında 523 yıl Osmanlı egemenliği altında kalan Kosova topraklarının her köşesinde ve kültüründe Türklerin derin izler bıraktığı görülmektedir. Bugün Kosova'da 23 Nisan tarihi “Türk Günü” olarak kutlanmakta, bağımsızlığının ikinci gününde Türkiye tarafından tanınan Kosova ile tarihten gelen iyi ilişkiler dostluk ve kardeşlik çerçevesinde devam etmekte ve Kosova Türk Temsil Heyet (KTTH) Başkanlığı, Kosova'nın güvenliğine destek için hâlen bölgede görev yapmaktadır.⁵³ Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA) verilerine göre; bugüne kadar Kosova'da kültürel mirasın korunması yanında ekonomik

⁴⁹ Mustafa Balbay, **Balkanlar**, İstanbul, Cumhuriyet Kitapları, 2005, s. 27.

⁵⁰ Eylül 2012 tarihinde açıklanan nüfus sayımları baz alınmıştır.

⁵¹ Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı resmi internet sitesi (Erişim) [http://www.mfa.gov.tr/ Ana Sayfa/ Dış Politika/ Bölgeler/ Avrupa/ Kosova/ Ülke Künyesi](http://www.mfa.gov.tr/Ana_Sayfa/Dış_Politika/Bölgeler/Avrupa/Kosova/Ülke_Künyesi), 01.10.2013.

⁵² Bilâl N.Şimşir, **Türkiye-Arnavutluk İlişkileri: Büyükelçilik Anıları (1985-1988)**, Ankara, ASAM Yayınları, 2001, s. 433-440.

⁵³ Silahlı Kuvvetler Dergisi, Nisan 2012, s. 19.

aland da 3 milyon 200 bin avroluk çok sayıda proje hayata geçirilmiştir.⁵⁴ Yine TİKA 2011 Yılı Faaliyet Raporu'na göre Kosova; Afganistan, Sudan, Kazakistan, Filistin, Irak, Kırgızistan ve Moğolistan'dan sonra yüzde 2,3 ile harcama kalemlerine göre Türkiye'den en çok yardım alan ülkeler arasında sekizinci sırada yer almaktadır.⁵⁵

Tüm bu gerekçelerin açıkça gösterdiği üzere Balkanların durumunu ve burada yaşanmakta olan sorunları Türklerden iyi kimse anlayamaz. Tılıç'ın ifadesiyle; "Balkanları Türkler icat etmiştir.(...) Bu coğrafyada onları kimileri "Baba" olarak görür, kimileri de işgalciler, istilacılar olarak. Ama burada hiç kimse Türklere atıfta bulunmadan konuşmaz ve hiç kimse burayı Türklere referans vermeden kavrayıp anlayamaz."⁵⁶

Sonuç

Çok yanlı diplomasiinin yürütüldüğü ve dünya ölçeğindeki siyasal sorunların tartışıldığı başlıca forumlardan biri olan BM, büyük ölçüde öneri niteliğinde kararlar alan bir örgüttür. Bu kararlara uyulmaması durumunda, dünya üzerindeki diğer ülkelerin olumsuz tepkisi ile karşılaşılır; ancak bu durum devletlerin davranışlarını sınırlandıran tinsel (manevi) bir güç olmaktan öteye gidemez. BMGK'nin aldığı kararlar diğer BM organlarına göre biraz daha etkili kabul edilmekle birlikte, BMGK'nin beş daimi üyesi olan ABD, İngiltere, Fransa, Rusya ve Çin'in sahip oldukları veto hakkı nedeniyle örgütün hareket kabiliyeti oldukça kısıtlanmaktadır. BM, bugünkü durumuyla "ulusal güç" ögesinin başrolü oynadığı bir sahne ve çıkarların aynı yönde olduğu alanlarda ulusların oluşturduğu gönüllü topluluğun sınırlı bir aracıdır.⁵⁷

Suriye'de bir iç savaşın yaşandığı bugünlerde BM'nin özellikle Rusya'nın tavrı nedeniyle yaptırımında bulunamaması, hem BM'nin işlevinin sorgulanmasına hem de dünya üzerindeki diğer ülkelerin

⁵⁴ Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA) resmi internet sitesi (Erişim) <http://www.tika.gov.tr/> Ana Sayfa/ Faaliyet Alanları/ Kosova, 19.01.2013.

⁵⁵ Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA) resmi internet sitesi (Erişim) <http://www.tika.gov.tr/> Ana Sayfa/ Yayınlar/ TİKA Faaliyet Raporu 2011, 19.01.2013.

⁵⁶ Tılıç, **a.g.e.**, s. 17.

⁵⁷ Tuncer, **a.g.e.**, s. 99

karar mekanizması dışında bırakılmış olması nedeniyle BMGK'nın anti-demokratik yapının eleştirilmesine neden olmaktadır. Tüm bu eksikliklere rağmen, yerini daha demokratik ve daha etkili başka bir organizasyona bırakacağı zamana kadar BM kararlarının uygulanması kaosun önünü alacak tek çare olarak görülmektedir.

NATO'nun BM'den yetki almaksızın 24 Temmuz 1999 tarihinde yapmış olduğu müdahale Uluslararası İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 2.maddesinde tanımlanan; “özü itibariyle bir devletin ulusal yetki alanına giren konulara karışılmayacağı” ilkesine aykırıdır. NATO bu müdahalenin haklılığını savunmak için; Kosova'da yaşanan acılara son vermek, Doğu Avrupa'da istikrarı sağlamak ve NATO'nun güvenilirliğini artırmak gibi gerekçeler öne sürmekle birlikte; bu müdahale sonrası BM'nin pasifize edildiği yorumun ötesindedir. Bahse konu müdahale sonrası Kosova'da yaşanan insanlık ayıplarına son verilmiştir; ancak NATO'nun ABD güdümünde ve ABD çıkarları doğrultusunda hareket ettiği, 1244 sayılı BMGK kararı⁵⁸ ile de “Ex Post Facto (Olgudan Sonra) Yasallaştırma” yapıldığı iddia edilmiş ve hem NATO hem de BM sorgulanır hale gelmiştir.

NATO müdahalesinin üzerinden geçen yaklaşık 15 yıllık süre zarfında; müdahalenin arkasındaki itici gücün ABD olduğu kanısı daha da kuvvetlenmiştir. ABD'nin “petrolü olmayan” Kosova'ya müdahale etmesinin; hızla artan askeri harcamaların meşrulaştırılması, Avrupa'nın ABD'nin yörüngesinden uzaklaşmasının engellenmesi, Balkanlar'da etkinliğini artırarak Doğu Avrupa'nın kontrol altına alınması, AB ve RF'ye “patron”un kim olduğunun gösterilmesi gibi gerekçelere dayandığı değerlendirilmektedir. Kosova'nın bağımsız bir devlet olarak kabul edilmesinin en önemli nedeni “ABD gibi küresel bir aktörü arkasına almış olmasıdır” denilebilir.

Gözde Kılıç Yaşın, “Bağımlı Bağımsızlıktan, Tam Bağımsızlığa Kosova” adlı makalesinde, Kosova'nın durumunu şöyle tasvir etmiştir; “Priştina'nın bağımsızlık ilânını Washington'un tanıma kararı izler, Mitroviça Priştina'ya aldırılmaz, Belgrad'ın bir eli Kosova'da kalır, Brüksel kınar, Moskova müdahil olur, NATO barışı

⁵⁸ 1244 sayılı BMGK kararı ile; Sırbistan'ın, Kosova'nın sahip olduğu özerkliğe son verme kararından sonra gelişen kanlı olaylar nedeniyle Kosova'ya 1999'da BM gözetiminde ayrı bir yönetim kurma hakkı tanınmıştır.

korur ve BM böler. Hikâyenin sonunda ise Kosova'nın hâlâ bağımsız olamadığı ya da Sırbistan'dan bağımsız; Batı'ya bağımlı olduğu görülür. Değişen ise sadece Balkan haritasıdır.”⁵⁹

Sırbistan, NATO müdahalesi öncesi ve sonrasında Rusya'dan beklediği yardımı alamamış olabilir. Fakat bu durum Rusya'nın Balkanlar'da yaşanan/yaşanacaklara kayıtsız kaldığı anlamına gelmemelidir. ABD-Rusya çekişmesi olanca hızıyla devam etmekte ve Kosova'da yaşananlardan ders çıkaran Rusya bugünlerde daha temkinli davranmaktadır. Bunun en yakın örneği Suriye'de yaşanan iç savaş esnasında takındığı tavidir. Rusya, takip etmiş olduğu siyaset nedeniyle en azından şimdilik Suriye'de ABD'nin önüne geçmiş ve belirleyici olmuştur. Belki de Kosova'nın rövanşını Suriye'de almaktadır. AB ise küresel aktör olma umutlarından vazgeçmemiş; sadece bir başka bahara ertelemiştir. Nitekim Olli Rehn'in 2007'de yapmış olduğu “Kosova, ABD'nin elli birinci eyaleti değil; AB'nin gelecekteki topraklarının bir parçası olacaktır.”⁶⁰ şeklindeki açıklama bunun en açık ifadesidir.

Türkiye Cumhuriyeti ise Kosova sorununun başladığı dönemde, Kosova'da özerk yönetimin yeniden kurulmasını ve Kosova halkının demokratik haklarının tanınmasını; fakat bütün bunlar yapılırken Yugoslavya'nın toprak bütünlüğünün ve mevcut sınırlarının korunmasını istemiştir. NATO müdahalesi ve sonrasında Kosova'nın bağımsızlığını ilan etmesiyle birlikte de, Türkiye Kosova'yı ilk tanıyan ülkelerden biri olmuştur. Bugün Türkiye, Kosova Türk Temsil Heyeti (KTTH) Başkanlığı marifetiyle güvenlik, Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA) ile de ekonomik anlamda Kosova Cumhuriyeti'ne desteğini sürdürmektedir.

⁵⁹ Gözde Kılıç Yaşın, “Bağımlı Bağımsızlıktan, Tam Bağımsızlığa Kosova”, **2023 Dergisi**, Sayı 129, 2012, s. 64.

⁶⁰ Rehn, **a.g.e.**, s.118.

KAYNAKÇA

- Adel, Safty: **Democracy and Governance “The Global Advance of Democracy”**, 1. Baskı, İstanbul, Bahçeşehir Üniversitesi Yayınları, 2003.
- Ateş, Toktamış: **ABD Dış Politikasında Yeni Yönelimler ve Dünya**, 1. Baskı, Ankara, Ümit Yayıncılık, 2004.
- Audier, Serge: **Cumhuriyet Kuramları**, çev.İsmail Yerguz, 1. Baskı, İstanbul, İletişim Yayınları, 2006.
- “Barışın Güvencesi Mehmetçik Kosova’da”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi (Nisan-2012)**, Genelkurmay Personel Başkanlığı Askeri Tarih ve Stratejik Etüt (ATASE) Daire Başkanlığı Yayınları, 412. Sayı, Ankara, 2012.
- Balbay, Mustafa: **Balkanlar**, İstanbul, Cumhuriyet Kitapları, 2005.
- Brzezinski, Zbigniew: **Büyük Satranç Tahtası, Amerika’nın Küresel Üstünlüğü ve Bunun Stratejik Gereklilikleri**, 1. Baskı, İstanbul, İnkılâp Kitabevi, 2005.
- Çeçen, Anıl: **Kıbrıs Çıkmazı**, 2. Baskı, Ankara, Fark Yayınları, 2008.
- Gürer, Mahmut: **Kosova’daki Her Evde Bir Dram Var**, Akşam Gazetesi, 13 Ocak 2013.
- İnat, Kemal; Duran, Burhanettin; Ataman, Muhittin: **Dünya Çatışmaları: Çatışma Bölgeleri ve Konuları (I. Cilt)**, 3. Baskı, Ankara, Nobel Yayın Dağıtım, 2010.
- Jelavich, Barbara: **Balkan Tarihi (I. Cilt): 18’inci ve 19’uncu Yüzyıl**, 1. Baskı, İstanbul, Küre Yayınları, 2006.
- Kapani, Münci: **İnsan Haklarının Uluslararası Boyutları**, 2. Baskı, Ankara, Bilgi Yayınevi, 1991.
- Karatay, Osman: “Miloseviç Dönemi Yugoslav Dış Siyaseti: Başarısız Bir Mirasyedilik Olayı”. **Balkan Diplomasisi**, der.Ömer E.Lütem, Birgül Demirtaş Coşkun, Ankara, ASAM Yayınları, 2001.
- Kaynak, Mahir; Gürses, Emin: **Büyük Ortadoğu Projesi**, 15. Baskı, İstanbul, Timaş Yayınları, 2006.
- Malcolm, Noel: **Kosova: Balkanları Anlamak İçin**, çev. Özden Arıkan, 1. Baskı, İstanbul, Sabah Kitapçılık, 1999.
- Puchala, Donald: **The History of The Future of International Relations, Ethics and International Affairs**, 1. Baskı, New York, Columbia University Press, 1994.
- Rehn, Olli: **Avrupa’nın Gelecek Sınırları**, çev.Onur Şen, Hasan Kaya, 1. Baskı, İstanbul, 1001 Kitap, 2007.
- Şimşir, Bilâl N.: **Türkiye-Arnavutluk İlişkileri: Büyükelçilik Anıları (1985-1988)**, Ankara, ASAM Yayınları, 2001.

- Tılıç, L.Doğan: **Milliyetçiliğin Pençesindeki Kartal Kosova**, 1. Baskı, Ankara, Ümit Yayıncılık, 1999.
- Tosun, Fatih: **Uluslararası Hukukta Kuvvet Kullanımı, Yeni Devlet Oluşumu: Kosova ve KKTC/GKRY Örnekleri**, Harp Akademileri Komutanlığı Stratejik Araştırmalar Enstitüsü Harp/Harekât Hukuku Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2009.
- Tuncer, Hüner: **Eski ve Yeni Diplomasi**, 2. Baskı, Ankara, Ümit Yayıncılık, 1995.
- Türkoğlu, Emir: “Kosova Arnavutlarının Milliyetçiliği”, **Balkan Diplomasisi**, der.Ömer E.Lütem, Birgül Demirtaş Coşkun, Ankara, ASAM Yayınları, 2001.
- Uzgel, İlhan: “Balkanlarla İlişkiler”, **Türk Dış Politikası (II. Cilt: 1980-2001)**, ed.Baskın Oran, 12. Baskı, İstanbul, İletişim Yayınları, 2010
- Yaşın, Gözde Kılıç: “Bağımlı Bağımsızlıktan, Tam Bağımsızlığa Kosova”, **2023 Dergisi**, Sayı 129, 2012.

Elektronik Erişim Kaynakları

- Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı resmi internet sitesi (Erişim) [http://www.mfa.gov.tr/ Ana Sayfa/ Dış Politika/ Bölgeler/ Avrupa/ Kosova/ Kosova'nın Siyasi Görünümü](http://www.mfa.gov.tr/Ana_Sayfa/Dış_Politika/Bölgeler/Avrupa/Kosova/Kosova'nın_Siyasi_Görünümü), 29.07.2013.
- Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı resmi internet sitesi (Erişim) [http://www.mfa.gov.tr/ Ana Sayfa/ Dış Politika/ Bölgeler/ Avrupa/ Kosova/ Türkiye-Kosova Siyasi İlişkileri](http://www.mfa.gov.tr/Ana_Sayfa/Dış_Politika/Bölgeler/Avrupa/Kosova/Türkiye-Kosova_Siyasi_İlişkileri), 01.01.2013.
- Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı resmi internet sitesi (Erişim) [http://www.mfa.gov.tr/ Ana Sayfa/ Dış Politika/ Bölgeler/ Avrupa/ Kosova/ Ülke Künyesi](http://www.mfa.gov.tr/Ana_Sayfa/Dış_Politika/Bölgeler/Avrupa/Kosova/Ülke_Künyesi), 01.10.2013.
- Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA) resmi internet sitesi (Erişim) [http://www.tika.gov.tr/ Ana Sayfa/ Faaliyet Alanları/ Kosova](http://www.tika.gov.tr/Ana_Sayfa/Faaliyet_Alanları/Kosova), 19.01.2013.
- Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA) resmi internet sitesi (Erişim) [http://www.tika.gov.tr/ Ana Sayfa/ Yayınlar/ TİKA Faaliyet Raporu 2011](http://www.tika.gov.tr/Ana_Sayfa/Yayınlar/TİKA_Faaliyet_Raporu_2011), 19.01.2013.